

การศึกษาความหมายของคำนาม “มือ” ในภาษาไทย*

ประภัสสร สันติวิสิฏฐ์

คเชนทร์ ตัญศิริ

นัทธ์ชนัน นาถประทาน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Corresponding author's email: prapatsorn.santi@ku.th

รับบทความ 9 ธันวาคม 2564 แก้ไขบทความ 19 มีนาคม 2565 ตอรับ 8 มิถุนายน 2565

ออนไลน์ 25 เมษายน 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์และจัดประเภทความหมายของคำนาม “มือ” ในภาษาไทย จากแนวคิดของปริสมาติก โมเดล (Prismatic Model) และทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (Principled Polysemy) ผลการศึกษา พบว่า ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ เป็นความหมายพื้นฐานของคำนาม “มือ” นอกจากนี้ยังมีความหมายที่สามารถแยกออกมาเป็นความหมายใหม่ ของคำนาม “มือ” จำนวน 8 ความหมาย ได้แก่ ก) ความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ ข) ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติการใด ๆ’ ค) ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ ง) ความหมาย ‘อำนาจ’ จ) ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ ฉ) ความหมาย ‘บุคคล’ ช) ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ และ ซ) ความหมาย ‘ผลประโยชน์’

คำสำคัญ มือ คำเรียกอวัยวะ คำหลายความหมาย ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง ““มือ” และ “ตีน” ในภาษาไทย ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริซัน”

A Study of the Meaning of “Hand” Nouns in Thai

Prapatsorn Santiwisat

Kachen Tansiri

Natchanan Natpratan

Faculty of Humanities, Kasetsart University

Corresponding author's email: prapatsorn.santi@ku.th

Received 9 December 2021; revised 19 March 2022; accepted 8 June 2022;

Online 25 April 2023

Abstract

The objective of this article is to analyze and categorize meanings conveyed by the noun, /mɯw/ ‘hand’ in Thai according to the Prismatic Model and Principled Polysemy. The study found that the meaning ‘part of the body’ is the basic meaning of the noun under investigation. It was also found that there are eight extended meanings which are: a) ‘to do something’, b) ‘ability to perform any task’, c) ‘possession’, d) ‘power’, e) ‘responsibility’, f) ‘person’, g) ‘assistance’, and h) ‘benefit’.

Keywords: hand, body part term, polysemous words, Principled Polysemy

1. บทนำ

คำเรียกอวัยวะ จัดเป็นกลุ่มคำศัพท์พื้นฐาน เนื่องจากร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อรับรู้ จดจำ และประสบการณ์ต่าง ๆ ต่อวัตถุหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมอื่น (Wei, 2010) กล่าวได้ว่า คำเรียกอวัยวะเป็นคำที่เป็นคำที่อยู่ใกล้ตัวกับมนุษย์ และถือว่าเป็นกลุ่มคำศัพท์แรกที่มนุษย์ได้มีการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงได้นำคำเรียกอวัยวะมาใช้เพื่อแสดงความหมายของคำที่มีความซับซ้อนกว่า ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “มือ” ดังตัวอย่างที่ (1) ถึงตัวอย่างที่ (5)

- (1) ขณะการกระทำการได้ใช้ผ้าอุดปาก มัดมือ และตบตีจนสลบไป
- (2) องค์ชายกเลเจตงโยเป็นองค์รัชทายาท ตำแหน่งรานองจะพันมือเขียวหรือ
- (3) การร่วมมือล่าสัตว์ หรือการเพาะปลูก นับหนาการสมัยสุโขทัย
- (4) เธอได้เป็นมืออันดับที่ 76 ของโลก ซึ่งเป็นอันดับที่ดีที่สุดของเธอ
- (5) มันจะมีมือที่มองไม่เห็นมาลาก delta แล้วทำให้ set ติดลบไม่เยอะ

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “มือ” ใน (1) แสดงความหมายอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่อยู่ต่อจากปลายแขนประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะอ้างถึงความหมายดังกล่าวของคำว่า “มือ” ว่า ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ คำว่า “มือ” ในตัวอย่างที่ (2) ปรากฏร่วมกับคำว่า “พัน” ในบริบทนี้ คำว่า “มือ” ไม่ได้แสดงความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ โดยตรง แต่แสดงนัยความหมาย ‘การครอบครอง’ เนื่องจากในบริบทข้างต้นนั้น “รานอง” เป็นตำแหน่งที่ “องค์ชายกเลเจตงโย” สามารถครอบครองได้โดยไม่ต้องใช้อวัยวะไปเหยียบจับ เมื่อคำว่า “มือ” ปรากฏร่วมกับคำว่า “ร่วม” ดังตัวอย่าง (3) คำว่า “มือ” แสดงนัยความหมาย ‘การทำงานหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง’ ซึ่งในบริบทนี้คือ การล่าสัตว์ คำว่า “มือ” ใน (4) แสดงความหมายว่า ‘ผู้ครอบครองอันดับ’ ขณะที่บริบทของตัวอย่างที่ (5) จะสื่อถึงคนที่ไม่มีใครรู้ว่าเป็นใคร ซึ่งจากบริบทนี้ทำให้คำว่า “มือ” มีความหมายว่า ‘บุคคลหรือคน’

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า “มือ” สามารถแสดงความหมายที่หลากหลาย จึงอาจกล่าวได้ว่า คำว่า “มือ” เป็นคำหลายความหมาย (polysemous word)

โดยคำหลายความหมายเป็นคำที่มีรูปเดียวกัน และมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย อีกทั้งความหมายที่เกิดขึ้นจะต้องมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งไม่ได้เป็นคำที่มีรูปหรือเสียงพ้องกันหรือเหมือนกันโดยบังเอิญ (Ravin & Leacock, 2000, p. 2) กล่าวคือ คำว่า “มือ” มีความหมายอื่นมากกว่าความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ทำให้คำว่า “มือ” เป็นคำที่ควรมีการศึกษาเป็นอย่างมาก

เมื่อพิจารณาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกอวัยวะ “มือ” ในภาษาไทย พบงานวิจัย อุทุมพร มีเจริญ (2542) จรรยา ดุลยะลา (2555) นันทนา วงศ์ไทย (Wongthai, 2015) และ เบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน (2561) โดยงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ (2542) ศึกษาความหมายเปรียบของคำศัพท์อวัยวะร่างกายในภาษาไทย งานวิจัยของจรรยา ดุลยะลา ศึกษาความหมายเชิงเปรียบของคำเรียกอวัยวะร่างกาย ในถ้อยคำภาษาจีนและภาษาไทย ขณะที่งานวิจัยของนันทนา วงศ์ไทย ศึกษาความหมายของคำเรียกอวัยวะในสำนวนไทย และงานวิจัยของเบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน ศึกษาอุปสรรคเชิงมนทัศน์คำเกี่ยวกับอวัยวะในภาษาจีนและภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ในงานวิจัยข้างต้นนั้น ได้มีการศึกษาคำเรียกอวัยวะ “มือ” แต่เป็นการศึกษาที่ร่วมกับคำเรียกอวัยวะอื่น กล่าวคือ ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาคำว่า “มือ” อย่างเฉพาะเจาะจง อีกทั้งบางงานวิจัยใช้อุปสรรคเชิงมนทัศน์หรือนามนัยเชิงมนทัศน์มาจำแนกความหมาย ขณะที่บางงานวิจัยไม่ได้มีการแสดงวิธีหรือเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ และยังไม่ม้งานวิจัยใดที่นำเกณฑ์ของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการมาใช้จำแนก คำว่า “มือ” อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกความหมายของงานวิจัยดังกล่าว ยังไม่มีเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจำแนกประเภทของความหมายอย่างชัดเจน จึงส่งผลให้ในงานวิจัยข้างต้นมีความหมายที่ได้จากการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน

จากผลการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาคำว่า “มือ” ในภาษาไทยอย่างเฉพาะเจาะจง อีกทั้งยังไม่มีงานวิจัยที่นำทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการมาใช้จำแนกความหมายของคำว่า “มือ” ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความหมายของคำว่า “มือ” ในภาษาไทยตามแนวคิด อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) โดยใช้แนวคิดพริสมาติก โมเดล มาวิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวน และใช้ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มาจำแนกความหมายของคำว่า “มือ” เพื่อให้การจำแนกความหมายเป็นไปอย่างมีระบบ ซึ่งในบทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และจำแนกความหมายของคำว่า “มือ” ในภาษาไทย

2. แนวคิดหรือทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

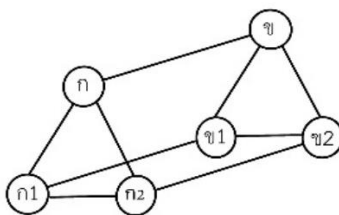
การศึกษาคำว่า “มือ” ในภาษาไทยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ ปริสมาทิก โมเดล ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “มือ” โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปริสมาทิก โมเดล

Geeraerts (2002, pp. 435-465) ได้เสนอแนวคิดปริสมาทิก โมเดล (prismatic model) โดยแนวคิดนี้ถูกนำมาใช้เมื่อคำที่ต้องการศึกษามีความหมายเชิงสำนวน กล่าวคือ เป็นความหมายที่มีความซับซ้อนและไม่สามารถตีความตามรูปได้อย่างตรงไปตรงมา Geeraerts ได้นำเสนอความสัมพันธ์ทางความหมายออกมาเป็นลักษณะของโครงสร้างเชิงปริซึม (prism) ซึ่งสามารถแสดงเป็นผังภาพได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1

ผังภาพโครงสร้างปริซึมตามแนวคิดปริสมาทิก โมเดล ดัดแปลงจาก Geeraerts (2002)

ในภาพที่ 1 สัญลักษณ์ วงกลม (ก) หมายถึง ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง (construction) ที่นำมาวิเคราะห์ คำว่า หน่วยสร้าง ในที่นี้หมายถึงหน่วยที่เกิดจากการประกอบกันของหน่วยคำตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยสร้างในระดับคำ ได้แก่ คำประสม และคำประสาน หรือหน่วยสร้างในระดับวากยสัมพันธ์ ได้แก่ วลี ก็ได้ วงกลม (ข) หมายถึง ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง วงกลม (ก1)¹ และ (ก2) หมายถึง ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่หนึ่งและองค์ประกอบที่สองของหน่วยสร้าง วงกลม (ข1) และ (ข2) หมายถึงความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่หนึ่งและองค์ประกอบที่สองของหน่วยสร้าง เส้นตรงที่เชื่อมระหว่าง (ก) กับ (ข) หมายถึง

¹ จำนวนองค์ประกอบย่อยของหน่วยสร้างที่นำมาวิเคราะห์อาจจะมีมากกว่า 2 หน่วยได้ ทั้งนี้เพื่อความเรียบง่ายของผังภาพ ผู้วิจัยนำเสนอตัวอย่างหน่วยสร้างที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยเพียง 2 องค์ประกอบเท่านั้น

ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่าง ความหมายตามรูปและความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง เส้นตรงที่เชื่อมระหว่าง (ก1) กับ (ข1) และ (ก2) กับ (ข2) หมายถึงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างความหมายตามรูปและความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่หนึ่งและองค์ประกอบที่สองของหน่วยสร้าง ตามลำดับ เส้นตรงที่เชื่อมระหว่าง (ก1) กับ (ก2) และ (ข1) กับ (ข2) แสดงความสัมพันธ์เชิงวากยสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยที่หนึ่งและที่สอง

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ความหมายของรูปภาษาตามแนวคิดปริสมาติก โมเดลสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

รายละเอียดขั้นตอนการวิเคราะห์ของปริสมาติก โมเดล

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
วิเคราะห์ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก)	วิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข)
วิเคราะห์ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1)	วิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1)
วิเคราะห์ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2)	วิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในการวิเคราะห์ต้องพิจารณาความหมายเป็นคู่เทียบกัน ลำดับแรก วิเคราะห์และเปรียบเทียบความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) และความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) ของหน่วยสร้าง ลำดับต่อไป วิเคราะห์และเปรียบเทียบความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) และความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) และ วิเคราะห์และเปรียบเทียบความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) และความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) เช่น หน่วยสร้างคำประสม *schapenkop* ในภาษาดัตช์ (Dutch) ที่ Geeraerts (2002, pp. 455-457) ได้แสดงการวิเคราะห์ตามแนวคิดปริสมาติก โมเดล ซึ่งมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

รายละเอียดการวิเคราะห์ของคำประสม *schapenkop* ในภาษาดัตช์

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ 'หัวของแกะ' 'sheep's head'	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ มนุษย์ที่มีหัวเหมือนกับแกะ หรือ 'คนโง่' 'dump person'
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ 'แกะ' 'sheep'	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ 'เหมือนกับแกะ' หรือ 'โง่' 'stupid'
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ 'หัว' 'head'	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ 'คน' 'person'

ในตารางที่ 2 ที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความหมาย 'หัวของแกะ' (ก) ซึ่งเป็นความหมายตามรูปในภาพรวมนั้น ได้ขยายออกไปเป็นความหมายเชิงสำนวนในภาพรวมคือ 'มนุษย์ที่มีหัวเหมือนกับแกะ' และความหมาย 'คนโง่' (ข) เมื่อนำภาพรวมของความหมายตามรูปและความหมายเชิงสำนวนมาเทียบกัน จะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านความหมาย จากนั้นจึงวิเคราะห์ความหมายของแต่ละองค์ประกอบที่อยู่ภายใน โดยความหมายตามรูป 'แกะ' (ก1) ได้ขยายเป็นความหมายเชิงสำนวน 'เหมือนกับแกะ' และ 'โง่' (ข1) ขณะที่ความหมายตามรูป 'หัว' (ก2) ขยายออกไปเป็นความหมายเชิงสำนวน 'คน' (ข2)

ในบทความนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดปริสมาติก โมเดล มาช่วยวิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวนที่แสดงโดยคำว่า "มือ" ในภาษาไทย แต่ไม่ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายหรือการขยายความหมายดังที่ได้กล่าวไปในตอนต้น หลังจากที่ได้ความหมายเชิงสำนวนที่แสดงโดยคำว่า "มือ" ผู้วิจัยนำความหมายดังกล่าวมาพิจารณาว่าควรจัดให้เป็นความหมายใหม่หรือไม่โดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ

2.2 ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ

ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ เป็นทฤษฎีที่ Tyler และ Evans เสนอขึ้นมา (Tyler & Evans, 2003) เพื่อให้การวิเคราะห์ความหมายเป็นไปอย่างมีระบบ ซึ่งทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการนี้ มองความหมายเป็นลักษณะของเครือข่าย โดยความหมายที่เป็นตัวแทนของคำนั้น หรือความหมายพื้นฐาน (prototypical meaning) อยู่ตรงกลาง และมีความหมายขยาย (extended meaning)

หรือความหมายที่ขยายออกมาจากความหมายต้นแบบ ทั้งนี้ในการจำแนกความหมายจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ได้สร้างขึ้น ซึ่งเกณฑ์ที่นำมาใช้จะต้องหาความหมายต้นแบบหรือความหมายศูนย์กลาง (central sense) ของกลุ่มความหมายนั้น ๆ (radial category) และต้องสามารถแยกความหมายต่าง ๆ จากคำหลายความหมายได้ รวมไปถึงแยกความหมายโดยไม่ต้องอาศัยบริบทออกจากความหมายที่ต้องอาศัยบริบท (context-dependent) กล่าวคือ เกณฑ์ที่นำมาใช้ต้องสามารถแยกความหมายที่แท้จริงออกจากความหมายที่ไม่ชัดเจน (vagueness) ซึ่งเกณฑ์ของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการสามารถแยกความหมายได้ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยมีเกณฑ์การจำแนกทั้งหมด 3 เกณฑ์ ดังนี้

1. เกณฑ์ความหมาย (meaning criterion) คือ ความหมายใหม่ที่พบจะต้องเป็นความหมายที่ไม่ปรากฏโดดเด่นในความหมายพื้นฐาน และต้องไม่ปรากฏในความหมายอื่น ๆ ของคำที่ศึกษา

2. เกณฑ์อธิบายมโนทัศน์ (concept elaboration criterion) คือ ความหมายใหม่ที่พบจะต้องมีรูปแบบการขยายความมโนทัศน์ หรือมีรูปแบบการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากความหมายพื้นฐานและความหมายอื่น ๆ

3. เกณฑ์ไวยากรณ์ (grammatical criterion) คือ ความหมายใหม่ที่พบจะต้องมีรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากความหมายพื้นฐานและความหมายอื่น ๆ

เงื่อนไขของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการนั้น คือต้องผ่านเกณฑ์ทางความหมาย 1 เกณฑ์ และผ่านเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์หรือเกณฑ์ทางไวยากรณ์อย่างน้อย 1 เกณฑ์ หรือผ่านทั้งเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ หากความหมายที่พบเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าว จึงสามารถสรุปได้ว่า ความหมายนั้นจัดเป็นความหมายใหม่ของคำที่ศึกษาได้

เมื่อจำแนกความหมายด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการเรียบร้อยแล้ว ลำดับต่อไปผู้วิจัยทำการระบุความหมายพื้นฐานโดยใช้เกณฑ์ที่เสนอโดย Evans (2004, pp. 111-112) ในการทดสอบว่าความหมายดังกล่าวจัดเป็นความหมายพื้นฐานได้ จะต้องเป็นความหมายแรกที่พบในประวัติของคำนั้น นอกจากนี้ยังจะต้องมีความโดดเด่นจากความหมายทั้งหมด และสามารถคาดการณ์ของการขยายความหมายไปยังความหมายอื่นได้ อีกทั้งความหมายพื้นฐานต้องเป็นความหมายที่มีความสอดคล้องกับลำดับการรับรู้ และประสบการณ์การรับรู้ของมนุษย์มากที่สุด ซึ่งถ้ามีความหมายที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้างต้น จะถือว่าความหมายนั้นจัดเป็นความหมายพื้นฐาน

ยกตัวอย่างงานวิจัยของจิตาภา ตั้งติลธนากุล (2564) ที่ได้มีการวิเคราะห์ความหมายของ คำว่า “เวลา” ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการจำแนกความหมายของความหมาย ‘ระยะความยาวนาน’ โดยในความหมายข้างต้นผ่านเกณฑ์ทางความหมาย เนื่องจากความหมายนี้มีลักษณะของช่วงระยะตรงกลาง มีความเป็นแนวต่อเนื่องที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสองขอบเขตของเหตุการณ์ คือ จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด และยังผ่านเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ กล่าวได้ว่า ความหมาย ‘ระยะความยาวนาน’ มีการปรากฏร่วมกับถ้อยคำได้หลากหลายมโนทัศน์ ได้แก่ มโนทัศน์สิ่งปิดล้อม มโนทัศน์ความยาวทางกายภาพ และมโนทัศน์การเคลื่อนที่ อย่างไรก็ตามตามความหมายข้างต้นยังไม่ผ่านเกณฑ์ทางไวยากรณ์ เนื่องจากคำว่า “เวลา” จะปรากฏเป็นคำนามและสามารถทำหน้าที่ได้หลากหลาย เช่นเดียวกับคำนามทั่วไป ทำให้ยังไม่มีปรากฏในโครงสร้างใดเป็นพิเศษ จากการอธิบายในข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความหมาย ‘ระยะความยาวนาน’ ผ่านเกณฑ์ความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่ได้กล่าวไปในตั้งแต่ต้น อีกทั้งความหมาย ‘ระยะความยาวนาน’ นี้ได้ผ่านเกณฑ์ระบุความหมายพื้นฐาน (Evans, 2004, pp. 111-112) ทำให้สามารถจัดเป็นความหมายพื้นฐานของคำว่า “เวลา” ได้

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกอวัยวะ “มือ” ในภาษาไทย มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาความหมายของคำดังกล่าว ซึ่งแต่ละงานวิจัยมีการให้ความหมายที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้มีงานวิจัยที่ให้ความหมายในลักษณะเดียวกัน เช่น ความหมาย ‘คน’ และความหมาย ‘การกระทำ’ มีงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ (2542) จรรยา ดุลยะลา (2555) และนันทนา วงศ์ไทย (Wongthai, 2015) ที่ได้ให้ความหมายข้างต้นเป็นความหมายใหม่ของคำเรียกอวัยวะ “มือ” ในขณะที่งานวิจัยของเบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน (2561) ไม่ได้มีการให้ความหมาย ‘คน’ และความหมาย ‘การกระทำ’ นอกจากนี้ยังมีความหมาย ‘คุณลักษณะ’ ความหมาย ‘เจตนา’ ความหมาย ‘ปริมาณ/จำนวน’ ความหมาย ‘ความเป็นเจ้าของ’ ความหมาย ‘อำนาจ’ ความหมาย ‘ความสามารถ’ ความหมาย ‘การต่อสู้’ ความหมาย ‘การทำงานร่วมกัน’ และความหมาย ‘เวลา’ ที่มีพบในงานวิจัยของนันทนา วงศ์ไทย แต่ไม่พบในงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ จรรยา ดุลยะลา และเบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน

ในงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ (2542) จรรยา ดุลยะลา (2555) เบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน (2561) และนันทนา วงศ์ไทย (Wongthai, 2015) ได้ศึกษาความหมายของ

คำว่า “มือ” ร่วมกับคำเรียกอวัยวะอื่น ไม่ได้มีการศึกษาคำว่า “มือ” อย่างเฉพาะเจาะจง อีกทั้งในงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ จรรยา ดุลยะลา และเบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน ใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์จำแนกความหมายเพียงอย่างเดียว ขณะที่ในงานวิจัยของ นันทนา วงศ์ไทย ใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์และนามนัยเชิงมโนทัศน์มาจำแนกความหมาย อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกอวัยวะ “มือ” มีข้อจำกัดร่วมกัน คือ เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกความหมาย จากงานวิจัยข้างต้น มีการนำอุปลักษณะและนามนัย มาใช้จำแนกความหมาย ทว่าทั้งสองมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการขยายความหมายที่ใช้เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ของความหมายที่พบ โดยงานวิจัยที่ได้กล่าวไป มีการวิเคราะห์ผ่านบริบท (context) ที่อยู่โดยรอบของคำที่ศึกษา ซึ่งไม่ได้มีเกณฑ์หรือข้อกำหนดในการวิเคราะห์บริบท กล่าวได้ว่า ไม่มีเกณฑ์มาจำแนกความหมายได้อย่างชัดเจน จึงส่งผลให้ ความหมายที่วิเคราะห์ได้ในแต่ละงานวิจัยมีความแตกต่างกัน อีกทั้งในงานวิจัยข้างต้นไม่ได้มีการนำแนวคิดปริสมาทิก โมเดล มาวิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวน และยังไม่มีมีการนำทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการมาจำแนกความหมาย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความหมายของคำดังกล่าว โดยใช้แนวคิดปริสมาทิก โมเดล มาวิเคราะห์ความหมายเชิงสำนวน และจำแนกความหมายด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ อย่างไรก็ตาม ในบทความนี้ผู้วิจัยจะแสดงความหมายที่พบในคำเรียกอวัยวะ “มือ” แต่ไม่ได้แสดงถึงความสัมพันธ์หรือกระบวนการขยายความหมาย ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวไปข้างต้น

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

ในหัวข้อข้อมูลและวิธีการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ได้แก่ การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (Thai National Corpus หรือ TNC) และเว็บบอร์ดพันทิป โดยเก็บคำว่า “มือ” แหล่งข้อมูลละ 1,100 ตัวอย่าง รวมตัวอย่างที่เก็บทั้งหมด 2,200 ตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม - เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564

ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลทุกตำแหน่งการปรากฏ ยกเว้นบทกลอน (poem)² นอกจากนี้ผู้วิจัยเลือกเก็บภาษาไทยกรุงเทพฯ ไม่รวมถึงภาษาย่อยทางสังคม³ อีกทั้งผู้วิจัยจะไม่เก็บคำที่มีความหมายเดียวกัน (คำไวพจน์) กับคำว่า “มือ” มาพิจารณาด้วย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (TNC) และเว็บไซต์ดพนักพิบ ผู้วิจัยจะทำการแยกชนิดของคำตามเกณฑ์ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553) จากนั้นเลือกคำนาม “มือ” มาวิเคราะห์ความหมาย ซึ่งในการวิเคราะห์ความหมายนั้น ต้องผ่านทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ในกรณีที่คำนาม “มือ” มีความหมายเป็นความหมายพื้นฐาน ทั้งนี้ หากคำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความหมายผ่านพริสมาติก โมเดล ก่อน หลังจากนั้นจึงจะนำความหมายที่ได้มาวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ

4. ผลการวิจัย

จากขอบเขตข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า คำนาม “มือ” สามารถแสดงความหมายได้ทั้งสิ้น 9 ความหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’

ความหมายอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่อยู่ต่อจากปลายแขนประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายนี้โดยย่อว่า ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ โดยพบความหมายข้างต้นจำนวน 1358 ตัวอย่าง เช่น

(6) หากใช้นิ้วมือนับ จะได้ครบห้านิ้วหรือเปล่า (คลังข้อมูล⁴)

(7) โดนการร้อนหยดใส่มือ (พนักพิบ)

² เนื่องจากผู้วิจัยต้องการดูความหมายของคำว่า “มือ” โดยจะต้องอาศัยบริบทแวดล้อมเพื่อพิจารณาความหมายร่วมด้วย ซึ่งบทกลอนจะมีการเล่นคำหรือใช้คำที่สัมผัสกันไปตามประเภทของบทกลอน ทำให้เกิดความซับซ้อนและมองไม่เห็นความหมายที่แท้จริงของคำดังกล่าวได้

³ ภาษาย่อยทางสังคมหรือภาษาถิ่น เป็นภาษาที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ซึ่งคำที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเป็นภาษาไทยกลาง ที่คนไทยส่วนใหญ่จะมีการใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก

⁴ (คลังข้อมูลฯ) หมายถึง ข้อมูลที่เก็บจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ และ (พนักพิบ) หมายถึง ข้อมูลที่เก็บจากเว็บไซต์ดพนักพิบ

จากตัวอย่างข้างต้น คำนาม “มือ” มีความหมายเป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ สามารถจัดเป็นความหมายแรกหรือความหมายพื้นฐาน เนื่องจากเป็นความหมายที่อ้างถึงอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายของมนุษย์ที่อยู่ต่อจากปลายแขน ซึ่งความหมายนี้อ้างถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมสูงที่สุดเมื่อเทียบกับความหมายอื่น ๆ ดังนั้นมนุษย์น่าจะรับรู้ความหมายนี้เป็นความหมายแรก หรือเป็นความหมายที่มนุษย์ได้มีการเรียนรู้เป็นลำดับแรกของประสบการณ์มนุษย์ คุณสมบัติความเป็นรูปธรรมและความเป็นพื้นฐานในเชิงประสบการณ์ของความหมายนี้เป็นไปตามเกณฑ์การระบุความหมายพื้นฐานหรือความหมายแก่นของ Evans (2004) งานวิจัยชิ้นนี้จึงพิจารณาให้ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ จัดเป็นความหมายพื้นฐาน (prototypical meaning) ของคำนาม “มือ”

4.2 ความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’

ความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ เป็นความหมายที่แสดงถึง การกระทำใด ๆ ที่ไม่ได้เฉพาะเจาะจง ดังตัวอย่าง (8) ถึง (9)

(8) จะพนันขันต่ออะไร มือขึ้น หรือพูดบ๊อบได้ปั๊บ (คลังข้อมูลฯ)

(9) โทษที่ มือลั่น มือนายเป็นปืนหรือโง่เล่า (คลังข้อมูลฯ)

จากตัวอย่างข้างต้น เมื่อคำนาม “มือ” ปรากฏร่วมกับคำว่า “ขึ้น” ในหน่วยสร้าง “มือขึ้น” (8) และปรากฏร่วมกับคำว่า “ลั่น” ในหน่วยสร้าง “มือลั่น” (9) คำนาม “มือ” ไม่ได้แสดงความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ โดยตรง แต่กลับแสดงความหมายเชิงสำนวน ทำให้ผู้วิจัยนำคำนาม “มือ” มาวิเคราะห์ความหมายด้วยปริสมาทิก โมเดล จากตัวอย่างที่ (8) มีรายละเอียดของการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (8) วลี “มือขึ้น”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘อวัยวะที่เคลื่อนที่จากต่ำไปสูง’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ประสบความสำเร็จในการกระทำบางสิ่ง หรือ มีโชค
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘การกระทำบางสิ่ง “เล่นการพนัน”’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘การเคลื่อนที่จากต่ำไปสูง’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘ประสบความสำเร็จ’

เมื่อพิจารณาความหมายในหน่วยสร้าง “มือขึ้น” ดังตารางที่ 3 จะเห็นว่า ภาพรวมของความหมายตามรูป (ก) คือ ‘อวัยวะที่เคลื่อนที่จากต่ำไปสูง’ ขณะที่ ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) มีความหมายว่า ‘ประสบความสำเร็จในการกระทำบางสิ่ง หรือ มีโชค’ ซึ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างทางความหมายของคำว่า “มือ” ที่ปรากฏ กล่าวคือ คำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ขณะที่ความหมายเชิงสำนวน (ข1) มีความหมายว่า ‘การกระทำบางสิ่ง’ ซึ่งในบริบทนี้ เป็นการกระทำที่สื่อถึง การเล่นพนัน ในส่วนของคำกริยา “ขึ้น” นั้น จะมีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘การเคลื่อนที่จากต่ำไปสูง’ ตรงข้ามกับความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายว่า ‘ประสบความสำเร็จ’

เช่นเดียวกันกับตัวอย่างที่ (9) วลี “มือลั่น” มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) มีความหมายเป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายมีเสียงดัง’ ขณะที่ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) มีความหมายว่า ‘การกระทำไปโดยไม่ได้ตั้งใจ’ ซึ่งเบื้องต้นจะเห็นว่า ภาพรวมของความหมายตามรูป (ก) ได้ขยายออกมาเป็นความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) ทำให้ความหมายที่อยู่ภายในองค์ประกอบของวลี “มือลั่น” ต่างไปจากเดิม โดยคำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) ว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ทว่า ความหมายเชิงสำนวน (ข1) ของคำนาม “มือ” มีความหมายว่า ‘การกระทำบางสิ่ง’ ในส่วนของคำกริยา “ลั่น” มีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘มีเสียงดัง’ ขณะที่ความหมายเชิงสำนวน (ข2) คือ ‘ไม่ได้ตั้งใจ’

เมื่อนำตัวอย่างที่ (8) และ (9) วิเคราะห์ความหมายผ่านปริสมาติก โมเดล การวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถสรุปในเบื้องต้นได้ว่า คำนาม “มือ” มีความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ จากนั้นผู้วิจัยจะนำความหมายดังกล่าวเข้าเกณฑ์ในการจำแนกความหมาย โดยใช้เกณฑ์ของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ ของคำนาม “มือ” ถือว่าเป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบโดดเด่นในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายโมโนทัศน์ คำนาม “มือ” จะปรากฏในบริบทแวดล้อมที่สื่อถึงการกระทำใด ๆ นอกจากนี้คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น ซึ่งส่วนขยายเหล่านี้สามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “มือ” ที่แสดงความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ได้ เช่น “มือใหญ่” “มือเล็ก” เป็นต้น

จากการทดสอบด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการข้างต้นนั้น พบว่า ความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายโมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้สามารถแยกความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ ออกมาเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.3 ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติการใด ๆ’

ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติการใด ๆ’ แสดงถึงคุณสมบัติที่มนุษย์ จะทำสิ่งหนึ่งได้ และมักมีการใช้ในการปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น การทำอาหาร การทำงาน ฝีมือ เป็นต้น ทั้งนี้ ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติการใด ๆ’ เช่น

(10) มือระดับนี้จะเขียนอย่างไรก็ง่ายพอกัน (คลังข้อมูลฯ)

(11) เทรดมือครับ น้องบอกคนรู้จักของเค้า ลองใช้ AI (พันทิป)
จากที่ + กลายเป็น - หนักมาก เค้าเลยเลิกใช้

ในตัวอย่างที่ (10) และ (11) คำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ทำให้ต้องวิเคราะห์ผ่านปริสมาติก โมเดล ก่อน โดยตัวอย่างที่ (10) วลี “มือระดับนี้” นั้น มีรายละเอียดของความหมายที่วิเคราะห์ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (10) วลี “มีอระดับนี้”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายระดับนี้’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘ความสามารถในระดับนี้’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘ความสามารถในการปฏิบัติกรใด ๆ’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘ระดับนี้’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘ระดับนี้’

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) ของวลี “มีอระดับนี้” มีความหมายว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายระดับนี้’ แตกต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ที่มีความหมายว่า ‘ความสามารถระดับนี้’ เมื่อพิจารณาถึงความหมายขององค์ประกอบที่อยู่ภายในวลี “มีอระดับนี้” นั้น พบว่า คำนาม “มีอ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ทว่าความหมายเชิงสำนวน (ก2) ของคำนาม “มีอ” มีความหมายว่า ‘ความสามารถในการปฏิบัติกรใด ๆ’ ในขณะที่ วลี “ระดับนี้”⁵ มีความหมายตามรูป (ก2) เช่นเดียวกับความหมายเชิงสำนวน (ข2) คือ ‘ระดับนี้’

ตัวอย่าง (11) วลี “เทรตมือ” นั้น มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘เทรตด้วยอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) ที่มีความหมายว่า ‘เทรตด้วยความสามารถของตนเอง’ แสดงให้เห็นว่า วลี “เทรตมือ” มีภาพรวมของความหมายตามรูป (ก) แตกต่างไปจากความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) ทำให้ความหมายที่เป็นองค์ประกอบภายในของวลี “เทรตมือ” ต่างไปจากเดิม โดยคำกริยา “เทรต” มีความหมายตามรูป (ก1) เหมือนกันกับความหมายเชิงสำนวน (ข1) คือ ‘เทรต’⁶ ทว่าคำนาม “มีอ” มีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งได้ขยายออกเป็นความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายว่า ‘ความสามารถในการปฏิบัติกรใด ๆ’

⁵ ผู้วิจัยไม่ได้มีการวิเคราะห์แต่ละหน่วยที่อยู่ภายในวลี “ระดับนี้” ด้วยสาเหตุที่ว่า เมื่อคำนาม “มีอ” มีการปรากฏร่วมกับวลีดังกล่าว ความหมายเชิงสำนวนไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้ผู้วิจัยไม่ได้แยกพิจารณาหน่วยย่อยของวลีข้างต้น

⁶ เทรต เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมาจากคำว่า trade มีความหมายว่า การซื้อขาย การค้าขาย หรือการแลกเปลี่ยน โดยคำดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการสนทนาของคนเล่นหุ้น

เมื่อได้ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจใด ๆ’ จากการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพริสมาทิก โมเดล มาแล้ว ผู้วิจัยจะนำความหมายดังกล่าวเข้าสู่เกณฑ์การจำแนกความหมาย โดยใช้ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจใด ๆ’ ถือว่าเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” ปรากฏในบริบทแวดล้อมที่สื่อถึงความสามารถ ส่งผลให้มโนทัศน์ของคำนาม “มือ” มีการเปลี่ยนแปลงไปจากมโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์อวัยวะ นอกจากนี้คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

จากการทดสอบผ่านเกณฑ์การจำแนกความหมายด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ในข้างต้น พบว่า ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจใด ๆ’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ จึงสรุปได้ว่า ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจใด ๆ’ สามารถแยกออกมาเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.4 ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’

ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ เป็นความหมายที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของในบางสิ่ง เช่น ตำแหน่ง อันดับ เป็นต้น ซึ่งความหมายดังกล่าวพบในคำนาม “มือ” จำนวน 44 ตัวอย่าง ยกตัวอย่างเช่น

(12) แมทซ์การแข่งขันอย่างมือวางอันดับต้น ๆ (คลังข้อมูลฯ)

(13) ยังถือเป็น MG ดั้งเดิมอยู่ไหม หรือถูกเปลี่ยนมือมาแล้ว (พันทิป)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ทำให้ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ความหมายด้วยพริสมาทิก โมเดล โดยความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) ของ วลี “มือวางอันดับ” ในตัวอย่างที่ (12) มีความหมายว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายอันดับที่วางไว้’ ในส่วนของภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) มีความหมายเป็น ‘การครอบครองอันดับที่วางไว้’ รายละเอียดเป็นไปตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (12) วลี “มือวางอันดับ”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายอันดับที่วางไว้’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘การครอบครองอันดับที่วางไว้’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘การครอบครองบางสิ่ง’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘อันดับที่วางไว้’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘อันดับที่วางไว้’

จากตารางที่ 5 เห็นได้ว่า ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) ต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ทำให้เมื่อพิจารณาความหมายในองค์ประกอบของวลี “มือวางอันดับ” พบว่า คำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งได้ขยายออกไปเป็นความหมายเชิงสำนวน (ข1) ที่มีความหมายว่า ‘การครอบครองบางสิ่ง’ ขณะที่วลี “วางอันดับ” มีความหมายตามรูป (ก2) เช่นเดียวกับความหมายเชิงสำนวน (ข2) คือ ‘อันดับที่วางไว้’

ในตัวอย่างที่ (13) วลี “เปลี่ยนมือ” มีภาพรวมของความหมายตามรูป (ก) เป็น ‘เปลี่ยนอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ขณะที่ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวมมีความหมายว่า ‘เปลี่ยนแปลงการครอบครองบางสิ่ง’ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของตัวอย่างที่ (13) แสดงให้เห็นว่า คำกริยา “เปลี่ยน” ในวลี “เปลี่ยนมือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เช่นเดียวกับความหมายเชิงสำนวน (ข1) คือ ‘เปลี่ยน’⁷ ในส่วนของคำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก2) ว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายเป็น ‘การครอบครองบางสิ่ง’

เมื่อได้ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ จากการวิเคราะห์ความหมายด้วยแนวคิดปริสมาติก โมเดล มาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำความหมายดังกล่าวมาทดสอบผ่านเกณฑ์การจำแนกความหมาย โดยใช้ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มีรายละเอียดดังนี้

⁷ แปรหรือกลายเป็นจากลักษณะหรือภาวะเดิม (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ ถือว่าเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” ปรากฏในบริบทแวดล้อมที่สื่อถึงการครอบครองบางสิ่งบางอย่าง ส่งผลให้มโนทัศน์ของคำนาม “มือ” มีการเปลี่ยนแปลงไปจากมโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์อวัยวะ นอกจากนี้ คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

จากการจำแนกความหมายด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการในข้างต้นนั้น พบว่า ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมาย และเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ทำให้สรุปได้ว่า ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ สามารถแยกออกมาเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.5 ความหมาย ‘อำนาจ’

ความหมาย ‘อำนาจ’ แสดงถึงอิทธิพลที่จะบังคับผู้อื่นให้ยอมทำตาม ไม่ว่าผู้พูดเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม เสมือนควบคุมให้ผู้อื่นทำตามคำสั่งหรือความต้องการของผู้พูด ซึ่งความหมายนี้พบในคำนาม “มือ” เพียง 2 ตัวอย่าง ดังนี้

(14) รัฐเป็นเพียงมือของชนชั้นกึ่งจะใช้อธิบายพัฒนาการทางสังคมไทย (คลังข้อมูลฯ)

(15) คิดว่าตัวคงจะหนีพ้นมืออื่นากแล้ว (คลังข้อมูลฯ)

ในตัวอย่างที่ (14) และ (15) เป็นตัวอย่างที่พบในคลังข้อมูลฯ ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นความหมายเชิงสำนวน ทำให้ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ด้วยพริบตาติกโมเดล ก่อน โดยในตัวอย่างที่ (14) พบความหมายดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (14) วลี “มือของชนชั้น”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายของชนชั้น’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘อำนาจของชนชั้น’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘อำนาจ’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘ชนชั้น’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘ชนชั้น’

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) ของวลี “มือของชนชั้น” มีความหมายว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายของชนชั้น’ ตรงข้ามกับความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) ของวลีข้างต้นมีความหมายว่า ‘อำนาจของชนชั้น’ เมื่อพิจารณาความหมายองค์ประกอบในวลี “มือของชนชั้น” พบว่า คำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากความหมายเชิงสำนวน (ข1) ที่มีความหมายว่า ‘อำนาจ’ ทว่าคำนาม “ชนชั้น” มีความหมายตามรูป (ก2) ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากความหมายเชิงสำนวน คือ ‘ชนชั้น’⁸

วลี “พันมือ” ในตัวอย่างที่ (15) มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) เป็น ‘หลุดจากอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ที่มีความหมายว่า ‘หลุดจากอำนาจหรือการควบคุม’ ซึ่งความหมายที่อยู่องค์ประกอบภายในของวลี “พันมือ” นั้น มีความหมายที่ต่างไปจากเดิม กล่าวคือ คำกริยา “พัน” มีความหมายตามรูป (ก1) เหมือนกับความหมายเชิงสำนวน (ข1) คือ ‘หลุด’ ขณะที่ คำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายว่า ‘อำนาจ’

เมื่อได้ความหมาย ‘อำนาจ’ ของคำนาม “มือ” จากกริยาวิเคราะห์ในเบื้องต้น ด้วยปริสมาติก โมเดล เรียบร้อยแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำความหมายดังกล่าวเข้าสู่เกณฑ์การจำแนกความหมาย โดยใช้ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

⁸ ความหมายตามรูปของคำนาม “ชนชั้น” มีปรากฏในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (สำนักราชบัณฑิตยสถาน, 2524, น. 337) ไว้ว่า เป็นช่วงชั้นหนึ่งในสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มของครอบครัวที่อยู่ระดับเสมอกัน บุคคลทั้งหมดที่อยู่ในระดับสังคมเดียวกันในด้านเกียรติภูมิ ความนิยมนับถือ และที่มองตนเองว่ามีฐานะเท่าเทียมกัน

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘อำนาจ’ เป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” ปรากฏในบริบทแวดล้อมที่สื่อถึงการมีอำนาจ โดยมีปรากฏกับถ้อยคำที่สื่อถึงการเมือง และปรากฏร่วมกับคำกริยา “พัน” ส่งผลให้มโนทัศน์ของคำนาม “มือ” มีการเปลี่ยนแปลงไปจากมโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์อวัยวะ นอกจากนี้ คำนาม “มือ” มีการปรากฏรวมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

จากการทดสอบด้วยเกณฑ์การจำแนกความหมายของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ พบว่า ความหมาย ‘อำนาจ’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ จึงสรุปได้ว่า ความหมาย ‘อำนาจ’ สามารถแยกเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.6 ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’

ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ เป็นความหมายที่แสดงถึงการได้รับมอบหมายให้ดูแลบางสิ่ง หรืออยู่ในการดูแลของตน ยกตัวอย่างเช่น ตัวอย่างที่ (16) ถึงตัวอย่างที่ (17) ดังนี้

(16) หลังจากนั้นงานมันพันมือเราไปแล้ว (คลังข้อมูลฯ)

(17) เขารู้โพเซจ อยู่แล้วว่ามันต้องเป็นแบบนี้เมื่อถึงมือศาล (พันทิป)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ทำให้ต้องวิเคราะห์ความหมายผ่านปริสมatik โมเดล ก่อน โดยในตัวอย่างที่ (16) วลี “พันมือ” มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) เป็น ‘หลุดจากอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ตรงข้ามกับภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ที่มีความหมายว่า ‘หลุดจากความรับผิดชอบ’ รายละเอียดของความหมายที่วิเคราะห์ได้ เป็นไปดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (16) วลี “พั่นมือ”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘หลุดจากอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘หลุดจากความรับผิดชอบ’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘หลุด’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘หลุด’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘ความรับผิดชอบ’

ในตารางที่ 7 เห็นได้ว่า ความหมายที่อยู่ภายในองค์ประกอบของวลี “พั่นมือ” มีความหมายต่างจากเดิม กล่าวคือ คำกริยา “พั่น” มีความหมายตามรูป (ก1) และความหมายเชิงสำนวน (ข1) ในลักษณะเดียวกัน คือ ‘หลุด’ ขณะที่คำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ตรงข้ามกับความหมายเชิงสำนวน (ข2) ของคำนาม “มือ” ที่มีความหมายเป็น ‘ความรับผิดชอบ’ จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความใกล้เคียงกับตัวอย่างที่ (15) ทว่าในตัวอย่างที่ (16) เป็นลักษณะของการรับผิดชอบในหน้าที่ โดยได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หนึ่งต่อองค์กรหรือบุคคล เปรียบเสมือนมีอำนาจตัดสินใจในสิ่งที่ตนทำอยู่ แต่ด้วยบริบทของตัวอย่างที่ (16) สื่อถึงความรับผิดชอบมากกว่าการมีอำนาจ ทำให้ความหมายของคำนาม “มือ” จึงมีความหมายว่า ‘ความรับผิดชอบ’

วลี “ถึงมือ” ในตัวอย่างที่ (17) มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘สู้อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ที่มีความหมายว่า ‘สู่ความรับผิดชอบ’ เมื่อพิจารณาความหมายขององค์ประกอบที่อยู่ภายในวลี “ถึงมือ” พบว่า คำกริยา “ถึง” มีความหมายตามรูป (ก1) เช่นเดียวกับความหมายเชิงสำนวน (ก2) คือ ‘สู่’ ทว่าคำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งต่างจากความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายว่า ‘ความรับผิดชอบ’

อย่างไรก็ตาม ในตัวอย่างที่ (16) และ (17) สามารถมองได้หลายมุมมอง โดยตัวอย่างที่ (16) สามารถมองได้ 4 มุมมอง โดยในมุมมองแรกคำนาม “มือ” มีความหมายว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ขณะที่อีกมุมหนึ่ง สามารถมองคำนาม

“มือ” เป็นความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ หรือมองเป็นความหมาย ‘อำนาจ’ หรือความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ ได้ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (17) แต่เนื่องจากบริบทโดยรอบของคำนาม “มือ” สื่อถึงความรับผิดชอบมากกว่าเป็นความหมายของอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือการครอบครองบางสิ่ง หรืออำนาจ ส่งผลให้ความหมายในตัวอย่าง (16) และ (17) ของคำนาม “มือ” มีความหมายเป็น ‘ความรับผิดชอบ’

เมื่อได้ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ จากการวิเคราะห์ด้วยปริสมาติก โมเดล มาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำความหมายดังกล่าวเข้าสู่เกณฑ์การจำแนกความหมาย โดยใช้ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ ถือเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” ปรากฏในบริบทที่แวดล้อมที่สื่อถึงความรับผิดชอบ และมักปรากฏร่วมกับถ้อยคำที่แสดงถึงหน้าที่ขององค์กร หน่วยงาน เจ้าหน้าที่ หรือบุคคลทั่วไป ส่งผลให้คำนาม “มือ” มีมโนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์อวัยวะ นอกจากนี้ คำนาม “มือ” มีการปรากฏรวมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

จากการทดสอบด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ พบว่าความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ สามารถแยกออกมาเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.7 ความหมาย ‘บุคคล’

คำนาม “มือ” มีความหมายว่า ‘บุคคล’ หรือคน ยกตัวอย่างเช่น ตัวอย่างที่ (18) และ ตัวอย่างที่ (19) ดังนี้

(18) เหมือนมีมือที่มองไม่เห็นมาแย่งเขียนเรื่องตอนจบ (คลังข้อมูลฯ)

(19) เปิดลบบะแยะแน่ พร้อมเอามือมารับมิดใหม่ทุกคน (พันทิป)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ทำให้ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ความหมายด้วยพริศมาติก โมเดล ในตัวอย่างที่ (18) วลี “มือที่มองไม่เห็น” มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่มองไม่เห็น’ ต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ที่มีความหมายว่า ‘คนที่มองไม่เห็น’ หรือเป็นคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (18) วลี “มือที่มองไม่เห็น”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่มองไม่เห็น’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘คนที่มองไม่เห็น’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘คนหรือบุคคล’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘ที่มองไม่เห็น’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘ที่มองไม่เห็น’

เมื่อพิจารณาความหมายที่อยู่ภายในวลี “มือที่มองไม่เห็น” ดังตารางที่ 8 นั้นพบว่า คำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากความหมายเชิงสำนวน (ข1) ที่มีความหมายว่า ‘คนหรือบุคคล’ ขณะที่วลี “ที่มองไม่เห็น” มีความหมายตามรูป (ก2) เหมือนกับความหมายเชิงสำนวน (ข2) คือ ‘ที่มองไม่เห็น’

ในตัวอย่างที่ (19) วลี “มือมารับมิด” มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) เป็น ‘เอาอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายมารับมิด’ ต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) ที่มีความหมายว่า ‘เอาตัวเองมารับความเสี่ยง’ ซึ่งองค์ประกอบที่อยู่ในวลี “มือมารับมิด” มีความหมายที่ต่างจากเดิม โดยคำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ นั้น ได้ขยายออกไปเป็นความหมายเชิงสำนวน (ข1) ที่มีความหมายว่า ‘คนหรือบุคคล’ ในส่วนของวลี “มารับมิด” มีความหมายตามรูป (ก2) คือ ‘มารับ

เครื่องใช้สำหรับฟัน ผ่า เหลา⁹ ต่างจากความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายว่า ‘มารับความเสี่ยง’

จากความหมาย ‘บุคคล’ ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ความหมายผ่านปริสมาติกโมเดล มาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำความหมายที่ได้มาทดสอบในเกณฑ์การจำแนกความหมายด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘บุคคล’ ถือว่าเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” ปรากฏในบริบทแวดล้อมที่สื่อถึงบุคคล ส่งผลให้มโนทัศน์ของคำนาม “มือ” มีการเปลี่ยนแปลงไปจากมโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์อวัยวะ นอกจากนี้ คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

จากการทดสอบการจำแนกความหมายด้วยเกณฑ์ของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ นั้น พบว่า ความหมาย ‘บุคคล’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมาย และเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่าความหมาย ‘บุคคล’ สามารถแยกเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.8 ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’

ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ เป็นความหมายที่บุคคลหนึ่งช่วยบางสิ่งให้อีกฝ่าย เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือนั้น สามารถประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนคาดหวังหรือกำลังทำอยู่ ยกตัวอย่างเช่น

- (20) ข้าพเจ้าถูกมือยิ่งใหญ่ที่มองไม่เห็นตัวตน แย่งเอาตอนท้ายสุด (คลังข้อมูลฯ)
ของเรื่องไปแต่ง ข้ายังหักมุมจบพลิกความคาดหมายให้เสียอีก
ด้วย

⁹ เครื่องใช้สำหรับฟัน ผ่า จัก เหลา เป็นต้น ทำด้วยโลหะมีเหล็ก เป็นต้น ใบมีดมีลักษณะเป็นแผ่น รูปยาวรี มีคมด้านหนึ่ง มีสันอยู่อีกด้านหนึ่ง หรือมีคมทั้ง 2 ด้าน ปลายมีดรูปร่างแหลมก็มี ปานก็มี โคนมีดเป็นก้นรูปเดือยเรียวยาวแหลมหรือเป็นแผ่นสอดติดอยู่ในด้ามซึ่งมักทำด้วยไม้หรือเขาสัตว์ มีชื่อเรียกต่าง ๆ ตามลักษณะและวัตถุประสงค์ที่ใช้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

- (21) หากมี**มือ**ยื่นมาช่วยแหวกทางให้ ก็น่าจะไต่ผ่านพ้นความยากไร้ (คลังข้อมูลฯ)
 เหล่านี้ได้

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นตัวอย่างที่มาจากแหล่งข้อมูลของคลังข้อมูลฯ ซึ่งจะเห็นว่าคำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ทำให้ผู้วิจัยต้องนำมาวิเคราะห์ความหมายผ่านพริสมาติก โมเดล โดยในตัวอย่างที่ (20) วลี “มื่อยิ่งใหญ่” มีรายละเอียดของความหมายที่วิเคราะห์ได้ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (20) วลี “มื่อยิ่งใหญ่”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่สำคัญ’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘การช่วยเหลือที่สำคัญ’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘การช่วยเหลือ’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘สำคัญ’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘สำคัญ’

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของวลี “มื่อยิ่งใหญ่” ดังตารางที่ 9 พบว่าความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) มีความหมายว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่สำคัญ’ ขณะที่ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘การช่วยเหลือที่สำคัญ’ ซึ่งความหมายที่อยู่ภายในวลี “มื่อยิ่งใหญ่” มีความหมายต่างกัน โดยคำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) ว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งจากบริบท ทำให้ความหมายดังกล่าวได้ขยายออกไปเป็นความหมายเชิงสำนวน (ข1) มีความหมายเป็น ‘การช่วยเหลือ’ ในส่วนของคำวิเศษณ์ “ยิ่งใหญ่” มีความหมายตามรูป (ก2) และความหมายเชิงสำนวน (ข2) เหมือนกัน คือ ‘สำคัญ’

วลี “มื่อยื่น” ในตัวอย่างที่ (21) มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) เป็น ‘ให้อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากภาพรวมของความหมายเชิงสำนวน (ข) คือ ‘ให้การช่วยเหลือ’ โดยคำนาม “มือ” มีความหมายตามรูป (ก1) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งได้ขยายออกไปเป็นความหมายเชิงสำนวน (ข1) ที่มีความหมายว่า ‘การช่วยเหลือ’ ขณะที่คำกริยา “ยื่น” มีความหมายตามรูป (ก2) เช่นเดียวกับความหมายเชิงสำนวน (ข2) คือ ‘ให้’

เมื่อได้ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ จากการวิเคราะห์ความหมายผ่านปริสมาติก โมเดล ผู้วิจัยจะนำความหมายดังกล่าวเข้าทดสอบเกณฑ์การจำแนกความหมายด้วย ทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ ถือว่าเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะ ส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” มีการปรากฏในบริบทที่สื่อถึง การช่วยเหลือจากใครบางคน มักปรากฏร่วมกับถ้อยคำขอความช่วยเหลือ หรือได้รับการช่วยเหลือ เช่น คำกริยา “ยื่น” คำกริยา “ถูก” เป็นต้น จากการปรากฏร่วมข้างต้น ส่งผลให้มโนทัศน์ของคำนาม “มือ” เปลี่ยนแปลงไปจากมโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์ อวัยวะ นอกจากนี้ คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

เมื่อนำความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ เข้าสู่การจำแนกความหมาย โดยใช้เกณฑ์ ของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ พบว่า ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่ ได้กล่าวไปในข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่า ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ สามารถแยกออกมา เป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” ได้

4.9 ความหมาย ‘ผลประโยชน์’

ความหมาย ‘ผลประโยชน์’ เป็นความหมายที่แสดงถึงสิ่งทีบุคคลหนึ่งคาดว่า จะได้รับจากการกระทำบางอย่างของตน และความหมายข้างต้นมีรูปแบบของการปรากฏร่วม ที่มีความเฉพาะเจาะจง ดังตัวอย่างนี้

(22) ท้าวบอจะยึดมือ1วงถ้าค้างยอดข้ามวัน (พันทิป)

จากตัวอย่างที่ (22) จะเห็นได้ว่า คำนาม “มือ” มีความหมายเชิงสำนวน ส่งผลให้ ผู้วิจัยต้องนำมาวิเคราะห์ความหมายด้วยปริสมาติก โมเดล โดยความหมายที่วิเคราะห์ได้ จากวลี “ยึดมือ” มีรายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10

รายละเอียดการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ (22) วลี “ยึดมือ”

ความหมายตามรูปของหน่วยสร้าง	ความหมายเชิงสำนวนของหน่วยสร้าง
ความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘เข้าครอบครองอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) คือ ‘เข้าครอบครองผลประโยชน์’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 1 (ก1) คือ ‘เข้าครอบครอง’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 1 (ข1) คือ ‘เข้าครอบครอง’
ความหมายตามรูปขององค์ประกอบที่ 2 (ก2) คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’	ความหมายเชิงสำนวนขององค์ประกอบที่ 2 (ข2) คือ ‘ผลประโยชน์’

จากความหมายที่แสดงในตารางที่ 10 เห็นได้ว่า ในวลี “ยึดมือ” มีความหมายตามรูปในภาพรวม (ก) คือ ‘เข้าครอบครองอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ต่างจากความหมายเชิงสำนวนในภาพรวม (ข) ที่มีความหมายเป็น ‘เข้าครอบครองผลประโยชน์’ ซึ่งจากบริบทของตัวอย่างที่ (22) นี้ สื่อถึงการยึดผลประโยชน์ เปรียบเสมือนกับการใช้ ‘มือ’¹⁰ ที่กำเงินและปล่อยเงินที่กำไว้ออกไป เพื่อสร้างผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่ได้ลงทุนไป กล่าวคือ การกำเงินเป็นเหมือนการครอบครองเงินนั้นอยู่ แต่เมื่อปล่อยเงินออกไป จะกลายเป็นไม่ได้ครอบครองเงินก้อนนั้นแล้ว เมื่อพิจารณาความหมายที่อยู่ภายในองค์ประกอบของวลี “ยึดมือ” พบว่า คำกริยา ‘ยึด’ มีความหมายตามรูป (ก1) เหมือนกับความหมายเชิงสำนวน (ข1) คือ ‘เข้าครอบครอง’ ขณะที่คำนาม ‘มือ’ มีความหมายตามรูป (ก2) เป็น ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งได้ขยายไปเป็นความหมายเชิงสำนวน (ข2) ที่มีความหมายว่า ‘ผลประโยชน์’

เมื่อได้ความหมาย ‘ผลประโยชน์’ จากการวิเคราะห์ความหมายด้วยปริสมาติกโมเดล มาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำมาทดสอบด้วยเกณฑ์การจำแนกความหมายของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘ผลประโยชน์’ ถือว่าเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายที่โดดเด่นจากความหมายก่อนหน้า และไม่พบในความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ที่เป็นความหมายพื้นฐาน

¹⁰ ความหมายของคำนาม “มือ” ในที่นี้มีความหมายว่า ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมกับคำกริยา “ยึด” อย่างเฉพาะเจาะจง และบริบทแวดล้อมสื่อถึงผลประโยชน์ ทำให้คำนาม “มือ” มีมโนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากมโนทัศน์พื้นฐาน ซึ่งเป็นมโนทัศน์อวัยวะ นอกจากนี้ คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ใหญ่ สั้น เล็ก เป็นต้น

จากการนำความหมาย ‘ผลประโยชน์’ เข้าทดสอบผ่านเกณฑ์ของทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ พบว่า ความหมาย ‘ผลประโยชน์’ ผ่านเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ความหมาย ‘ผลประโยชน์’ สามารถแยกออกมาเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ”

ดังที่วิเคราะห์ตัวอย่างความหมายข้างต้น เห็นได้ว่า การปรากฏร่วมของคำนาม “มือ” ในแต่ละความหมายมีความโดดเด่นเฉพาะตัว โดยคำดังกล่าวจะปรากฏในบริบทแวดล้อมที่สื่อถึงความหมายนั้น ๆ ส่งผลให้ความหมายพื้นฐาน ซึ่งในที่นี้คือ ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ได้ขยายออกไปเป็นความหมายอื่น ๆ ตามบริบทที่อยู่โดยรอบ คำนาม “มือ”

5. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

บทความนี้เป็นบทความที่ศึกษาความหมายของคำนาม “มือ” ในภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวคิดพริสมาติก โมเดล มาวิเคราะห์คำนาม “มือ” ที่มีความหมายเชิงสำนวน และนำความหมายที่ได้จากการวิเคราะห์มาทดสอบด้วยทฤษฎีการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ เพื่อหาความหมายของคำนาม “มือ” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษา พบว่า ความหมาย ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ เป็นความหมายพื้นฐานของคำนาม “มือ” นอกจากนี้ยังมีความหมายที่สามารถแยกออกมาเป็นความหมายใหม่ของคำนาม “มือ” จำนวน 8 ความหมาย ได้แก่ ก) ความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ ข) ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจใด ๆ’ ค) ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ ง) ความหมาย ‘อำนาจ’ จ) ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ ฉ) ความหมาย ‘บุคคล’ ช) ความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ และ ซ) ความหมาย ‘ผลประโยชน์’ โดยความหมายแต่ละความหมายที่พบล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม ความหมายใหม่ที่พบในคำนาม “มือ” ไม่สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายที่แสดงลักษณะของคำนาม “มือ” ได้ เช่น ข้างซ้าย ข้างขวา สั้น เล็ก เป็นต้น นอกจากนี้มีความหมาย ‘ผลประโยชน์’ ที่คำนาม “มือ” มีการปรากฏร่วมกับคำกริยา

“ยึด” อย่างเฉพาะเจาะจง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความหมายใหม่ที่พบนั้น คำนาม “มือ” จะปรากฏรวมแตกต่างไปจาก ‘ความหมายอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานของคำนาม “มือ”

จากผลการศึกษาคำนาม “มือ” ในภาษาไทย จะเห็นได้ว่า ความหมาย ‘บุคคล’ และความหมาย ‘การกระทำบางสิ่ง’ พบในงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ (2542) นันทนา วงศ์ไทย (Wongthai, 2015) และจรรยา ดุลยะลา (2555) ขณะที่ความหมาย ‘การครอบครองบางสิ่ง’ พบในงานวิจัยของอุทุมพร มีเจริญ (2542) จรรยา ดุลยะลา (2555) และเบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน (2561) นอกจากนี้ยังมีความหมาย ‘อำนาจ’ และ ความหมาย ‘ความสามารถในการปฏิบัติการใด ๆ’ ที่พบในงานวิจัยของนันทนา วงศ์ไทย เพียงงานวิจัยเดียว อย่างไรก็ตาม มีความหมาย ‘การช่วยเหลือ’ ความหมาย ‘ความรับผิดชอบ’ และความหมาย ‘ผลประโยชน์’ ที่ไม่พบในงานวิจัยในข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ยังมีบางความหมายที่ไม่พบในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำนาม “มือ”

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา ดุลยะลา. (2555). *ความหมายเชิงเปรียบของคำเรียกอวัยวะร่างกายในถ้อยคำ ภาษาจีนและภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- จิตาภา ตั้งดิลลธนากุล. (2564). *มโนทัศน์เวลาในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชลันดา รัตนธรรมสกุล และ นภัทร์ชนัน นาถประทาน. (2564). การศึกษาโครงสร้าง หน้าที่ และความหมายของคำบุพบท ‘หลัง’ ในภาษาไทย. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 39(2), 114-136.
- เบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน. (2561). อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์คำเกี่ยวกับคำเรียกอวัยวะใน ภาษาจีนและภาษาไทย. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 7(1), 184-211.
- สำนักราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. www.dictionary.apps.royin.go.th
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2553). *ชนิดคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุทุมพร มีเจริญ. (2542). *การศึกษาคำศัพท์อวัยวะร่างกายในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Evans, V. (2004). *The structure of time: Language, meaning and temporal cognition*. John Benjamins.
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An introduction*. Edinburgh University Press.
- Geeraerts, Dirk. (2002). The interaction of metaphor and metonymy in composite expressions. In R. Dirven & R. Pörings (Eds.), *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* (pp. 435-465). De Gruyter Mouton.
- Ravin, Y., & Leacock, C. (2000). *Polysemy: Theoretical and computational approaches*. Oxford University Press.
- Tyler, A., & Evans, V. (2003). *The semantics of English preposition: Spatial sciences, embodied meaning and cognition*. Cambridge University Press.
- Wei, L. (2010). *A cognitive approach to metaphor and polysemy related to the human body school of teacher education*. Kristianstad University.
- Wongthai, N. (2015). The meaning extensions of human body part terms in Thai idioms. *Asian Social Science*, 11(9), 146-157.
- Zhang, W. (2016). *Variation in metonymy: Cross-linguistic, historical and lectal perspective*. De Gruyter Mouton.